

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

אחרון של פסח, ה'תשל"ה

חלק א – יוצא לאור לימים אחרונים דחג הפסח, ה'תשפ"ב

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתיים לבריאה

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

לעילוי נשמת

אבינו הרה"ח הרה"ת וכז' ר' שלום דובער ע"ה

בן הרה"ח הרה"ת וכז' ר' יהושע הי"ד

נפטר כ"ה ניסן ה'תשכ"ח

אמנו מרת פרידא בת הרה"ח ר' אלתר אליעזר ע"ה

נפטרה ט' תמוז ה'תש"ס

ליין

בתם, אחותינו מרת רבקה ע"ה בת הרה"ת ר' שלום דובער ז"ל וואלבערג

נפטרה ט"ו תמוז ה'תשנ"ה

ת' נ' צ' ב' ה'

נדפס ע"י בנם וכלתם

הרה"ת ר' יוסף יצחק וזוגתו מרת רבקה נעמי

ומשפחתם שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

ליין

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ימים אחרונים דחג הפסח הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק ראשון מהתוועדות אחרון של פסח ה'תשל"ה, הנחה בלתי מוגה (המשך ההתוועדות י"ל אי"ה בשבועות הבאים).

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גוי", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

י"ג ניסן, ה'תשפ"ב,

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע,

ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2022 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5782 • 2022

Printed in the United States of America

ועד הנחות בלה"ק

מכון להוצאה לאור תורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע

Lahak Hanochos Inc. 788 Eastern Parkway, Suite 408, Brooklyn, N.Y. 11213

Tel. (718) 604-2610 Email: info@lahak.org

ב"ה. ימים הסמוכים ליום הבהיר י"א ניסן, ה'תשפ"ב — מאה ועשרים שנה.

שהחיינו וקיימנו והגיענו

ביום הבהיר י"א ניסן

יהי' ניתן בעזה"י להשיג את הספר

תורת מנחם כרך עו

הכולל את מאמרי דא"ה ושיחות קודש

מי"א ניסן עד י"ב תמוז ה'תשל"ד

*

כן ניתן להשיג את ע"ד כרכים הראשונים
ואת סדרת ספרי המאמרים תשי"א — תשל"ה

בחנויות הספרים המובחרות

ובחנות הספרים קה"ת בארה"ב ובאה"ק

www.lahak.org

או בטלפון: בארה"ב 718-604-2610; באה"ק 03-9606-018

נדפס בדפוס

CH Print & Ship

478 Albany Ave. Brooklyn N.Y. 11203

(718) 771-5000

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

ב

[ניסן, ה'תשמ"א]

(2) לפלא גדול רוח מכתבה — שהרי בכוי"כ שלוחים ש"י ה"י מצב דומה

ועבר

וגם אצלם ה"י עדי"ז בעבר (ואולי — עוד גרוע) ועבר והצליחו (ואולי — יותר מאשר בהשערותם)

ודוקא בחוה"מ פסח זמן חרותנו כותבת כהנ"ל!! ובחודש הגאולה ובשנת הקהל ולאחרי שסו"ס הצליחו וקנו בית!?

בהנוגע לפועל יתייעצו בהנהלה ב...

(3) אזכיר עה"צ לכהנ"ל ולבשו"ט.

* * *

Handwritten notes in Hebrew, likely a draft or a list of points related to the text above. The notes are written in a cursive style and include various phrases and questions.

ב

מצילום כתי"ק, על גליון מכתבה של אחת השלוחות — בו מתארת הקשיים וההתנגדויות בהם נתקלו בעבודת השליחות, ומסיימת (באנגלית): "מחכים אנו למענת הרבי שליט"א, כיון שאי אפשר לנו להמשיך כך".

בס"ד. שיחת אחרון של פסח, ה'תשל"ה.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.

א. פותחין בדבר מלכותי — בדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו: אודות הסעודה שנערכת באחרון של פסח לאחרי חצות היום, לאחרי תפלת מנחה, שנקראת "סעודת משיח", באמרו, שכך ה"י המנהג אצל הבעש"ט, שה"י אוכל ג' סעודות באחש"פ, והסעודה השלישית היתה נקראת "משיח'ס סעודה".

וכיון שענין זה נאמר ע"י נשיא בישראל, נשמה כללית, וגם צוה לפרסם זאת, הרי מובן, שזהו ענין ששייך לכל אחד מישראל שמגעת אליו הודעה זו.

ולכל לראש — בנוגע לסעודה עצמה, שאף שלכאורה לא ניכר בה עילוי מיוחד לגבי הסעודה שלפני מנחה, או סעודת שביעי של פסח, או סעודת יו"ט בכלל (נוסף על המעלה שבכל סעודה בברכה לפני ולאחרי וכו'), מ"מ, כיון שרבינו נשיאנו גילה שזוהי סעודת משיח, הרי הוא יודע בודאי שזוהי המציאות; ונוסף לכך שגילו לכל אחד שזוהי סעודת משיח, צ"ל בזה גם הענין ד"קב שלו", כל חד וחד לפום שיעורא דילי' (במכ"ש מזה שאפילו בימות המשיח יהיו חילוקים בין "קטנם" לגדולם", אלא שיהי' זה באופן ש"לא ילמדו עוד איש את רעהו גו' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם", היינו, שגם אצל "קטנם" תהי' תכלית שלימות הידיעה לפי ערכם),

וגם בנוגע לתוצאות ופירות עד למעשה בפועל שהוא מעין ענינה של סעודה זו שתוכנה מודגש בשמה (כמו בכל ענין, ש"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש" מבטא את תוכן ועצם הענין): "סעודת משיח", היינו, תוצאות ופירות עד למעשה בפועל בנוגע לענינו של משיח.

51. וש"נ.

1) ראה סה"ש תש"ח ע' 241. וש"נ.

3) ל' חז"ל — ב"מ לח, רע"א.

2) ראה שיחת יום אחש"פ תש"ב ס"ג

4) ירמ"י לא, לג. וראה רמב"ם הל'

3) (סה"ש תש"ב ס"ע 109 ואילך) — נעתק

תשובה ספ"ט.

ב"היום יום" כ"ב ניסן, אחש"פ. וראה גם

5) תניא שער היחוד והאמונה ספ"א.

שיחת אחש"פ דאשתקד ס"ג (תו"מ חע"ו ע')

ב. והענין בזה⁶:

ידוע⁷ שענינו של משיח בנשמות הוא בחינת היחידה — למעלה גם ממשו (שעד משיח ה"ה תכלית המעלה) שהוא בחינת חי, ואילו משיח ענינו בחינת היחידה. והו"ע בחינת היחידה הכללית של כללות בני, שעי"ז מתגלה בחינת היחידה שבכל אחד מישראל, כל חד לפום שיעורא דילי.

וענינו בנוגע לפועל — שעל ידו יקויים היעוד⁸ "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר", וכפי שמבאר אדמו"ר האמצעי⁹ דיוק הלשון "כל בשר" (ולא "כל אדם"), שקאי אפילו על ה"בשר" של חיות ובהמות, ועד ל"בשר" של הדומם, שגם הוא יראה "כי פי ה' דיבר" — חיותו של כל נברא מדבר הוי' כפי שקשור עם מקורו ב"פי הוי'"¹⁰ (שהרי הדיבור שלמעלה הוא קשור במקורו, ולא כמו הדיבור שלמטה שנפרד ממקורו¹¹), שהוא שורש ומקור הדיבור, ועד לעצמות ומהות כו"¹².

וההדגשה בזה היא על ענין הגילוי — "ונגלה וגו'":

ובהקדמה — שגם עכשיו ישנו הענין ד"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא"¹³, אלא שעכשיו אין זה בגילוי. וכמובן גם ממארו¹⁴ "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", וכמבואר באגה"ק (בקיצור בכמות) ש"אי אפשר לעולם להשיגו, כי אם בהתפשטות הנפש מהגוף"¹⁵, "כי בעוה"ז הגשמי ובעל גבול וצמצום רב ועצום מאד מאד אי אפשר להתלבש שום הארה מאור א"ס ב"ה כו"¹⁶, כיון שעיי"ז יתבטל ממציאיותו לגמרי כו'.

ועד"ז בנוגע ל"פי ה' דיבר" שבכל נברא:

(6) ברשימת ההנחה, שלכאורה יש בזה שאלה ותמיהה גדולה: איך יכולים לדרוש מיהודי — אפילו במעמדו ומצבו לאחרי שבעת ימי חג הפסח — לעשות פעולות בנוגע לענינו של משיח. וכפרט שזהו ענין הקשור עם טירחא יתירה, שלכמה דעות יש מקום להחמיר בזה ביו"ט יותר מאשר בשבת (ראה שיטה מקובצת, מהרש"א, פנ"י, חת"ס — לביצה לה, ב). (7) ראה רמ"ז לזח"ג רס, ב. הובא בסה"מ תרל"ה ח"א ע' רסו. תרח"ץ ע' ר. תרצ"ט ע' 207.	(8) ישעי' מ, ה. (9) תו"ח תולדות טז [קנון], א. בשלח רפ, א [קצה, ד]. תצוה תעה, ב. תפב, א [שכה, ב. שכת, ב]. מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"א ע' רסט. נ"ך ע' שפא. ועוד. (10) (11) ראה תניא רפכ"א. (12) ראה גם תניא אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך). (13) אבות פ"ד מ"ז. (14) קידושין לט, ב. וש"נ. (15) סכ"ג (קלו, ב). (16) ס"ג (קד, סע"א).

(בחיים) אשר הנהגה ע"פ התורה נותנת תוכן בחיים, ולימוד באופן המביא לידי מעשה, הידור בקיום המצות, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

לשאלתו דעתי בנוגע לתרבות חילונית, במלות אחרות לימוד בקאָלעדזש וכיו"ב. — כבר ידועה דעתי מאז וגם נתפרסמה בעתונים וכו'.

דא"ג, ואולי אין זה דא"ג ונוגע גם להאמור, נעם לי לראות את אביו שיי ביחד עם אחיו שיי בהתועדות באחרון של פסח זה, אשר אחת הנקודות שהתבארה בהתועדות היתה, שיציאת מצרים באה על ידי שחינו את הנוער שלא ישימו לב לתרבות מצרים ועמו, וכשבא משה רבנו והודיע לעם קריאת השם, הלכו אחריו מבלי כל דאגות וכו', וכהודעת הנביא, זכרתי לך חסד נעורך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, וזוהי ג"כ הערובה שלא להשתקע בהגלות דעתה — ע"י שמיעה לקול משה שמסר לנו בתורתנו הק' תורת משה עבדי, ולא להתרשם לדברי האומר אשר התורה מובילה לארץ לא זרועה, כי אדרבה זוהי הדרך האמיתית, דרך בני ישראל, להיות מאושרים גם בחיים הגשמיים, וכבהטחת בורא עולם ומנהיגו, אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וכלל הברכות המנויים בפרשה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

נ.ב. מצו"פ העתק מכתבי כללי שתקותי שיקרא אותו בשימת לב הראוי.

תורת חיים (הוראה בחיים): ראה זח"ג נג, ב. וראה רד"ק לתהלים יט, ח. ספר השרשים שלו ערך ירה. הובא בגו"א ר"פ בראשית.

ולימוד .. המביא לידי מעשה: ראה קידושין מ, ב. וש"נ.

ואין לך דבר העומד בפני הרצון: ראה זח"ב קסב, ריש ע"ב.

לימוד בקאָלעדזש .. ידועה דעתי מאז: ראה לקו"ש חט"ו ע' 43 ואילך. תו"מ התועודיות ח"ד (תשט"ו ח"ב) ע' 166 ואילך. ובכ"מ.

וגם נתפרסמה בעתונים וכו': אולי הכוונה לב' אגרות של רבינו באנגלית — משנת תשכ"ב — שנתפרסמו בשעתן בעתון The Jewish Press ונעתקו בכ"מ.

דא"ג: = דרך אגב.

בהתועדות באחרון של פסח זה .. אחת הנקודות כו': ראה תו"מ התועודיות חל"ט (תשכ"ד ח"ב) ס"ע 339 ואילך.

וכהודעת הנביא, זכרתי לך חסד נעורך גו': ירמ" ב, ב. וראה פרש"י בא יב, לט.

תורת משה עבדי: מלאכי ג, כב.

אם בחקותי תלכו גו': ר"פ בחקותי.

מכתבי כללי: לחה"פ — אג"ק חכ"ג אגרת ח'תת.

הוספה

בי"ה, כו' ניסן תשכ"ד
ברוקלין.

האברך ... שי'

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נעם לי לקבל מכתבו, בו כותב אודות מלחמת היצר

וכו'

ומבואר הדבר בארוכה בספרי החסידות ובספרי מוסר, שאחת הדרכים הכי מועילות במלחמה זו, לא להכנס בפלפולים ובטענות כי אם לא לשים לב כלל לפיתויי היצר, וכשנופלים מחשבות בלתי רצויות או עוד גרוע מזה, לאמר לעצמו, אשר כיון שאני בנו של אברהם יצחק ויעקב, ועוד יותר שאני מעם זו עליו אומר השם בנים אתם לה' אלקיכם, אין לי פנאי להכנס בטענות וכו', כיון שצריך אני ללמוד שיעורים בתורה שבעל פה, שיעורים בתורה שבכתב ועוד ועוד.

ועוד וגם זה עיקר, להזהר מעצבות ונפילת רוח ח"ו, כי אם אדרבה להתחזק בבטחון בהשם יתברך המשגיח על כל אחד בהשגחה פרטית ורוצה להיטיב לכאוי"א מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, ובלבד שיזמינו כלים לקבלת הברכה, שהם לימוד התורה וקיום מצוותי וכו', וההתרגלות במחשבה האמורה ועד שתהי' חקוקה בזכרון, סוף סוף הרגל נעשה טבע, ובפרט אשר נמצא באה"ק ת"ו עלי' נאמר עיני ה"א בה מראשית השנה ועד אחרית שנה.

לכתבו ע"ד לימודיו בסוף שנת לימודים זו וכו' — בכלל מוקדם הוא עדיין להחליט בזה, בכל אופן מובן ופשוט אשר על בן אברהם יצחק ויעקב להקדיש זמנו ללמוד תורתנו הק' אשר ביחד עם זה היא גם תורת חיים (הוראה

ומבואר הדבר .. לא להכנס בפלפולים .. אין לי פנאי כו': ראה גם אנ"ק ח"ב אגרת ג'תתקכד (ע' קיג). ח"ז אגרת ו'רז. ח"כ אגרת ז'תקיג. ובכ"מ.
בנים אתם לה' אלקיכם: פ' ראה יד, א.
להזהר מעצבות ונפילת רוח ח"ו: ראה תניא פכ"ו ואילך.
מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה: נוסח ברכה ג' דברכת המזון.
הרגל נעשה טבע: תניא פמ"ד (סג, ב). וראה גם שם ספי"ד. פט"ו (כא, א). שביילי אמונה
נ"ד ש"ב. שו"ת הרמ"ע מפאנו סל"ו.
עלי' נאמר עיני ה"א בה גו': עקב יא, יב.

מבואר בשער היחוד והאמונה¹⁷ ש"צריך להיות כח הפועל בנפעל תמיד (בכל רגע) להחיותו ולקיימו, והן הן בחי' אותיות הדיבור מעשרה מאמרות שבהם נבראו".

אבל, ענין זה אינו בגילוי עתה, אלא בהעלם כו', ולכן צ"ל במעמד ומצב שעליו אמרו¹⁸ "איזהו חכם הרואה את הנולד", "פי' שרואה כל דבר איך נולד ונתהווה מאין ליש בדבר ה' ורוח פיו ית"¹⁹.

אך לעתיד לבוא יראו זאת בגלוי, כמ"ש "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר", שזהו שינוי שהוא מן הקצה אל הקצה, שהרי עכשיו בהכרח שיהי' בהעלם, כיון שאם יתגלה אזי תבטל מציאות העולם, ואילו לעת"ל יהי' זה בגילוי ל"כל בשר", ואעפ"כ ישאר ה"בשר" במציאותו.

ג. וענין זה מודגש באחרון של פסח שקשור עם ענינו של משיח: נוסף על סעודת משיח, קשור יום אחרון של פסח כולו עם משיח, שלכן, בהפטרת היום מדובר בארוכה אודות משיח: "ויצא חוטר מגזע ישי וגו' ונחה עליו רוח ה' וגו'²⁰, וכן בנוגע למעמד ומצב העולם שיהי' בימות המשיח (וכהפס"ד בתורת החסידות²¹ שאין זה רק משל, אלא דברים כפשוטם כו') — "וגר זאב עם כבש וגו' ונער קטן נוהג עם"²², "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה' וגו'²³ (כמבואר בחסידות²⁴ ע"פ משל מהחילוק שבין קטן לגדול, שקטן שאין בו דעת מתכעס ומתקצף כו', משא"כ גדול שיש בו דעת כו', וכיון שלעת"ל "מלאה הארץ דעה", לכן "לא ירעו ולא ישחיתו").

ומזה מובן, שבאחרון של פסח מודגש גם הענין ד"ונגלה גו' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר" שיהי' בימות המשיח:

אע"פ שמשיהו בפשטות ובגלוי לא בא עדיין, ובמילא לא רואים בגלוי הענין ד"פי ה' דיבר" — הרי זה בגלוי מצד השכל שמבין ומשיג זאת כו' (גם אם אינו מרגיש כו'),

— וכידוע²⁵ המענה של רבינו הזקן לאחיו ר' יהודה לייב

(17) פ"ב.	(23) שם, ט.
(18) תמיד לב, א.	(24) ראה תו"מ חע"ב ס"ע 152 ואילך.
(19) תניא פמ"ג.	וש"נ.
(20) ישע"י יא, א"ב.	(25) ראה "מגדל עז" (כפ"ח תש"מ) ע'
(21) ראה תו"מ חנ"ה ע' 194. וש"נ.	שח. וש"נ. וראה גם תו"מ חס"א ס"ע 125
(22) שם, ו.	ואילך. וש"נ.

מיאנאָוויטש על שאלתו מדוע נאמר²⁶ "והסירותי את לב האבן מבשרכם", ולא נזכר אודות "מוח האבן", שרק בנוגע ל"לב האבן" יש צורך בפעולה ד"והסירותי" מלמעלה כו', משא"כ בנוגע ל"מוח האבן" יכול האדם להתמודד ("אוספראווען") בעצמו, ואכן תובעים ממנו שעכ"פ במוח, בהבנה והשגה, יהי הענין בגלוי אצלו —

ולכן צריך להתבונן בכך שהמציאות של כל דבר גשמי שבעוה"ז — השולחן, הכלים שעל גביו, והאנשים שיושבים מסביבו כו' — אינה אלא דבר הוי' המהוה, כפי שקשור עם מקורו למעלה, עד לעצמות ומהות כו'; וכאשר ינענע את עצמו ("זיך אַ שאַקל טאַן") — יוכל גם להרגיש ולראות זאת!

[ואין לתמוה איך יתכן דבר כזה — כמובן ממה שמצינו שרבינו הזקן מביא בשו"ע (ב"פ, הן בהל' ת"ת²⁷ והן בהל' תפלה²⁸) אודות חסידים הראשונים שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות כו'; וכיון שענין זה הובא בשו"ע, הרי מובן שזהו ענין ששייך לכל אחד מישראל שיש לו שייכות לענין התפלה].

אלא שבשביל זה צריך לגלות את בחינת היחידה שבנפש (שזהו ענינו של משיח, כנ"ל ס"ב) — שהיא הדרגא היותר נעלית בנפש, שלגבה שוים ("השוה ומשוה כו"²⁹) בחי' המדבר ובחי' הדומם שבנפש, ועד לבחי' הדומם שבעולם, שגם בו יהי' הגילוי ד"פי ה' דיבר" (ולכן אינו יכול לטעון שמצד גודל מעלתו כו' לא מתאים לו להתבונן בדבר הדומם, או לאידך גיסא, שיש דבר נעלה ביותר שאין ביכלתו להתבונן בו כו').

ד. וההוראה מזה בנוגע לפועל:

בעמדנו באחרון של פסח הרי זה זמן מסוגל שבו נקל יותר להתבונן ולהבין האמור לעיל (ע"פ המבואר בתניא³⁰) שמציאותו של כל דבר שבעולם הוא הדבר הוי' שמהוה אותו כפי שקשור עם שרשו ומקורו כו', ועי"ז ילך לבטח דרכו במילוי שליחותו של הקב"ה בעולם באופן של יציאה מכל המדידות וההגבלות, מבלי להתפעל ממניעות ועיכובים כו'.

(29) פיוט "וכל מאמינים" בנוסח תפלת ימים נוראים.
(30) ברשימה נוספת: אע"פ שאין זה בשיעור תניא היומי.

(26) יחזקאל לו, כו.
(27) פ"ד ה"ה.
(28) אור"ח רסצ"ח.

הנגלה שבתורה, ואילו ענינו של משיח הוא גילוי פנימיות התורה, שעז"נ⁵⁹ "ישקני מנשיקות פיהו".

וכיון שאמרו רז"ל⁶⁰ ש"התורה שאדם למד בעוה"ז הבל הוא לפני תורתו של משיח", הרי מובן שהשמחה דאחרון של פסח (שקשור עם פנימיות התורה) היא גדולה יותר מהשמחה דשמח"ת (שקשור עם נגלה דתורה).

וזהו גם מה שאחרון של פסח הוא יו"ט שני של גלויות — דכשם שגלות מצרים היתה הקדמה למ"ת של נגלה דתורה, כך גם הגלות האחרון הוא הקדמה לגילוי פנימיות התורה ע"י משיח⁶¹.

וכן תהי' לנו — שע"י מעשינו ועבודתנו בגלות זה האחרון לבטל את המיצרים וגבולים כו', נזכה בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שילמד פנימיות התורה את כל העם⁶², ובאופן ד"שמחת עולם על ראשם"⁶³.

* * *

(62) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט.
לקו"ת צו יז, א ואילך. ובכ"מ.
(63) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.

(59) שה"ש א, ב ובפרש"י.
(60) קה"ר רפ"ב. פי"א, ח.
(61) ראה תו"א ר"פ שמות. ובכ"מ.

מארז"ל⁵¹ "יתמו חטאים ולא חוטאים", כך, שאין זה בבחינת "מעשי ידי טובעים בים", ובמילא אפשר לומר שירה כו', ואדרבה: השמחה היא בתכלית השלימות, כיון שהביטול דמצרים נעשה באופן דאתהפכא חשוכא לנהורא⁵², היינו, לא רק באופן ש"מעבירים מן העולם", אלא באופן ש"משביתן שלא יזיקו"⁵³, כמ"ש בנוגע לזמן דלעתיד לבוא "וגר זאב עם כבש"⁵⁴.

ונוסף לזה, צ"ל אצל כל אחד מישראל גם ענין השמחה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה — כפי שמאריך הרמב"ם בסוף ה' לולב אודות "השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה וכו'", ומסיים "שנאמר⁵⁵ והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'", שאף שזהו פסוק שנאמר בנוגע לדוד המלך, הרי זה נעשה פס"ד להלכה והוראה לכל מי שיש לו שייכות לדוד המלך, ובפרט לדוד מלכא משיחא, שזהו כל אחד מישראל בכל הזמנים ובכל הדורות — שעבודתו בכל עניני תומ"צ צ"ל מתוך שמחה שלמעלה ממדידה והגבלה.

ח. ויתירה מזה, שהשמחה דאחרון של פסח צ"ל גדולה יותר מהשמחה דשמח"ת (אף שלכאורה השמחה דשמח"ת היא תכלית המעלה ב"מועדים לשמחה") — מצד מעלת הגילוי דמשיח שחודר אפילו בדבר גשמי (כנ"ל בענין "ונגלה גו' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר"), כמוודגש בסעודת משיח, שמקשרים את הגילוי דמשיח עם מאכל גשמי, ועאכו"כ שחודר את ענין התורה כו'.

וענין זה קשור עם פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵⁶ שימים ראשונים של פסח שייכים למשה, וימים האחרונים של פסח שייכים למשיח, ובימים האחרונים גופא, שייך שביעי של פסח למשה ואחרון של פסח למשיח⁵⁶: ענינו של משה — שהו"ע התורה, כמ"ש⁵⁷ "זכרו תורת משה עבדי", "לפי שמסר נפשו על התורה נקראת על שמו"⁵⁸ — הוא חלק

וש"נ.

(51) ראה ברכות יו"ד, רע"א.

(56) ראה שיחת ליל ויום אחש"פ תש"ד

(52) ראה זח"א ד, א. תניא ספ"י.

בתחלתם (סה"ש תש"ד ע' 105; ע' 109).

(53) יל"ש בחוקותי רמז תרעב (מתו"כ

וראה גם שיחת אחש"פ דאשתקד ס"ד (תו"מ

שם).

חע"ו ע' 52). וש"נ.

(54) שמואל-ב ו, טז.

(57) מלאכי ג, כב.

(55) ראה שיחת ליל אחש"פ ה'ש"ת ס"ג

(58) ראה שבת פט, א. מכילתא בשלח טו,

(סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 72). וראה גם שיחת

א. שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ.

אחש"פ תשכ"ט ס"ו (תו"מ חנו"ו ע' 112).

ויה"ר שאצל כל אחד תהי' ההתבוננות בזה עד כמה שיד שכלו מגעת, כאמור לעיל שההתבוננות בשכל היא בכח האדם, ללא צורך בפעולה מלמעלה; ואז יומשך מלמעלה גם בנוגע להרגש הלב כו' — "והסירותי את לב האבן מבשרכם".

וע"י עבודת כל אחד מישראל בענין הנ"ל, תהי' אצלו הגאולה הפרטית — כמבואר באגה"ק³¹ בענין "פדה בשלום נפשי"³², ש"כל ניצוץ פרטי מהשכינה שבנפש כל אחד מישראל יוצאת מהגלות והשבי כו'", ובצירוף הגאולה הפרטית של כו"כ מישראל, תהי' גם הגאולה הכללית דכלל ישראל, שאז יקויים היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".

* * *

ה. ישנו ענין נוסף באחרון של פסח (ששייך גם לשביעי של פסח): החק יעקב³³ (שרבינו הזקן פוסק כמותו בכ"מ ובפרט בהלכות פסח) מביא מ"ש מהרי"ל ש"יש אומרים בימים האחרונים של פסח זמן שמחתנו, משום שמחת טביעת מצרים בים".

וכותב, שהקשו על זה: הלל הגדול לא אמרין משום מעשי ידי טובעין בים³⁴, ואיך נאמר זמן שמחתנו על הטביעה.

ומתריך: "ובאמת לק"מ, דדוקא ההלל, לומר שירה לפני הקב"ה כאילו יש שמחה לפניו, אין אומרים, משום מעשי ידי טובעים בים, אבל אומרים זמן שמחתנו, שיש באבוד רשעים רנה³⁵, וכדאיתא להדיא חילוק זה ס"פ א' דיני ממונות",

[ושם³⁶: "באבוד רשעים רנה .. ומי חדי קוב"ה במפלתן של רשעים .. דאמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יונתן מאי דכתיב³⁷ ולא קרב זה אל זה כל הלילה, באותה שעה בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה, אמר להן הקב"ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה לפני .. (ומשני) הוא אינו שש, אבל אחרים משיש וכו'"].

ומסיים: "לכן אותן הנוהגין לומר כן, אין למחות בידם".

ו. ויש להוסיף בזה:

(35) משלי יא, יו"ד.

(31) ס"ד (קה, סע"ב).

(36) סנהדרין לט, ריש ע"ב.

(32) תהלים נה, יט.

(37) בשלח יד, כ.

(33) או"ח סת"צ סק"ט.

(34) ראה מגילה יו"ד, סע"ב. וש"נ.

מצינו בפירוש רש"י ס"פ שלח³⁸ בנוגע למצות ציצית, ש"שמונה חוטים שבה כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים", היינו, שאמירת השירה על הים היתה (לא בשביעי של פסח, אלא) באחרון (שמיני) של פסח.

וכבר עמדו על זה במפרשים³⁹, שלכאורה הרי זה בסתירה לפירוש רש"י בפ' בשלח עה"פ⁴⁰ "ויוגד למלך מצרים כי ברח העם", "איקטורין שלח עמהם, וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום ד', ובחמישי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו לים, בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח, לכן אנו קורין השירה ביום השביעי".

ומה שרוצים לתרץ⁴¹ שהחשבון ד"שמונה ימים משיצאו ממצרים" כולל גם יום י"ד של שחיטת הפסח, כי התחלת היציאה ממצרים היא משעה שפרעה נתן רשות לצאת⁴², שזהו ליל ט"ו, וכיון שבקדשים הלילה הולך אחר היום⁴³, שייך ליל ט"ו ליום י"ד — אי אפשר לפרש כן בפשוטו של מקרא, שהרי הבן חמש למקרא אינו יודע עדיין ענין זה, עד שיהי' בן חמש עשרה לגמרא.

ובפשטות יש לפרש מ"ש רש"י בפ' שלח "שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים", שאמירת השירה היתה ביום שמיני (אחרון) של פסח, כמ"ש המהרש"א³⁶ [לאחרי שמביא ש"במ"ר⁴⁵ אמרו שאמר הקב"ה למלאכים אז ישיר משה ובני ישראל תחילה ואח"כ המלאכים .. דבלילה שדרך המלאכים לומר שירה בכל לילה, באותה לילה לא אמרו, אבל ביום ז' אמרו אחר שאמרו ישראל] ש"איתא נמי במדרש שביום ח' אמרו ישראל שירת אז ישיר, כמו שכתב רש"י בחומש סוף פרשת שלח".

אלא שפירוש זה אינו ע"פ פשוטו של מקרא, כפי שכבר פירש בפ' בשלח שאמירת השירה היתה ביום שביעי של פסח; ומ"ש בפ' שלח "שמונה ימים כו" הוא ע"ד הדרש, כפי שכותב רש"י "מיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי".

(38) טו, מא.

(39) רא"ם. וראה גו"א ושפ"ח, באר היטב,

ט, סע"א ובפרש"י.

צדה לדרך, נחלת יעקב ומשכיל לדוד. ועוד.

(43) חולין פג, סע"א. וש"נ.

(40) יד, ה.

(41) שפ"ח ובאה"ט, בחיי — הובא בצדה

בסופה.

לדרך ומשכיל לדוד שם.

(45) שמו"ר פכ"ג, ז.

(42) בא יב, לא. פרש"י ראה טז, א. ברכות

(44) ראה גם לקו"ש ח"ח ע' 96 הערה 20

(46) ראה לקו"ש שם ע' 94 הערה 1.

(47) עירובין יג, ב. וש"נ.

(48) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

[ולמען, שיש מפרשים שרק הענין ד"למה נסמכה כו" (בד"ה אני ה' אלקיכם) העתיק רש"י מיסודו של ר"מ הדרשן, אבל מזה שרש"י מוסיף ומפרש בסוף הפרשה ד"ה "על כנפי בגדיהם", וד"ה "פתיל תכלת" (שנאמרו לפני "אני ה' אלקיכם"), מוכח שגם הפירושים בד"ה הנ"ל הם מיסודו של ר"מ הדרשן⁴⁶].

ועפ"ז, הנה בנוגע לאחרון של פסח עכ"פ אין מקום לקושיא "איך נאמר זמן שמחתנו על הטביעה" — כיון שטביעת מצרים היתה בשביעי של פסח, ואילו אמירת השירה (שבגלל זה אומרים "זמן שמחתנו") היתה בשמיני (אחרון) של פסח.

ז. ובנוגע לעניננו:

כיון שיש דעה שבאחרון של פסח אומרים "זמן שמחתנו", והרי "אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁴⁷, ובפרט ע"פ מ"ש החק יעקב ש"אותן הנוהגין לומר כן, אין למחות בידם" — הרי כשנמצאים במעמד ומצב שמחפשים תמיד להוסיף בענין השמחה, שפורצת גדר⁴⁸, כדי לפרוץ ולבטל גדרי הגלות, יש לנצל דעה הנ"ל ולהוסיף בענין השמחה באחרון של פסח.

והענין בזה:

לכל לראש צ"ל אצל כל אחד מישראל הענין דיצי"מ, שענינו יציאה ממצרים וגבולים כו' — שהרי יכול להיות שהוא גדול בישראל שלומד תורה ומקיים מצוות, ואעפ"כ אינו יכול לפעול בעצמו להיות במעמד ומצב שלא יבוש מפני המלעיגים, ועאכו"כ אם לא השלים עדיין ההתמודדות עם נפשו הבהמית וגופו כו' (ובמילא אינו יכול לעמוד במעמד ומצב של שמחה כו'), ולכן צ"ל אצלו היציאה מכל המיצרים וגבולים כו'.

ועאכו"כ שצ"ל ביטול כל הענינים שעליהם אמרו רז"ל⁴⁹ "כל המלכיות נקראו ע"ש מצרים ע"ש שמצירים" ("מאָכן איינג") לישראל" (ליהודים וליהדות), כמ"ש (בנוגע לקריעת ים סוף בשביעי של פסח: "וירא ישראל את מצרים (כולל גם כל אלו ש"מצירים לישראל") מת על שפת הים"⁵⁰; אלא שזהו באופן שצריך לבטל רק את הציוור הרע כו', שזהו ה"מיצר לישראל", ואז יכולה להשאר עצם המציאות כו', וע"ד

(46) ראה לקו"ש שם ע' 94 הערה 1. ועוד.

(47) עירובין יג, ב. וש"נ.

(48) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

(49) ב"ר פט"ז, ד.

(50) בשלח יד, ל.